

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

та національними професійними стандартами; по-третє, виходячи із двох попередніх умов, гарантії не можуть бути застосовані як засоби ухилення адвоката від відповідальності за протиправні дії, порушення законодавства, що регламентує адвокатську діяльність, норм адвокатської етики [5].

Список використаної літератури

1. Новини на сайті Ради адвокатів Київської області. URL: <https://radako.com.ua/u-radi-yevropy-pidgotuvaly-finalnyj-tekst-proektu-konvencziyi-pro-zahyst-advokatskoyi-profesiyi/>.
2. Монографія: Бірюкова А. М. Адвокатура України в умовах глобалізації: монографія. Київ: Алерта, 2018. 424 с.
3. Європейський комітет з правового співробітництва (CDCJ). Пояснювальний звіт до Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%9F%D0%BE%D1%8F%D1%81%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%B4%D0%BE_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: [//zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17).
5. Бірюкова А. М. Гарантії адвокатської діяльності при здійсненні захисту. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. № 3. С. 135–138.

Гвоздій В. А.

заступник Голови Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України, адвокат, заслужений юрист України,
доктор філософії

ЗАХИСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ

У світі діють десятки кодексів адвокатської етики та міжнародні стандарти, ухвалені ООН і Радою Європи, які дають рекомендації урядам держав, професійним асоціаціям адвокатів та адвокатам щодо різних аспектів здійснення адвокатської діяльності та її регулювання. Зокрема, для адвокатів донедавна одними з найважливіших правових орієнтирів були наступні міжнародні документи:

— Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950) та протоколи до неї, з урахуванням їх тлумачення в практиці Європейського суду з прав людини [1];

– Основні принципи стосовно ролі адвокатів, прийняті Восьмим Конгресом Організації Об'єднаних Націй із запобігання злочинності і поводження з правопорушниками (Гавана, Куба, 27 серпня — 7 вересня 1990 року) [2];

– Резолюція 44/9 про незалежність і неупередженість судових органів, присяжних і засідателів та незалежність адвокатів, ухвалена Радою ООН з прав людини 16 липня 2020 року [3];

– Рекомендація № R(2000)21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року [4].

Основні принципи стосовно ролі адвокатів, наприклад принцип 16, встановлюють, що уряди мають забезпечити адвокатам можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання [2]. Проте, на жаль, ці та інші існуючі стандарти щодо захисту професії адвоката не є обов'язковими до виконання, у результаті чого забезпечення їх дотримання є складним завданням навіть у країнах з потужним правовим захистом адвокатів.

Парламентська Асамблея Ради Європи неодноразово піднімала питання про необхідність посилити захист професії адвоката, зокрема у звіті Комітету з правових питань та прав людини «Справа про розробку європейської конвенції про професію адвоката», а також у Рекомендації 2121 (2018) [5].

Адвокати відіграють вирішальну роль у захисті прав людини та основоположних свобод, захищаючи людей від порушень їхніх прав і свобод та оскаржуючи закони і практику, які їх порушують. Проте останнім часом особи, які займаються адвокатською діяльністю, усе частіше стають об'єктами дискримінації, неправомірного перешкоджання або втручання в професійну діяльність, а також нападів, погроз, переслідувань і залякувань. Таке втручання підриває незалежність правничої професії та ефективне функціонування верховенства права. Коли адвокатам перешкоджають або заважають здійснювати свою професійну діяльність, це безпосередньо і негативно впливає на права їхніх клієнтів на справедливий судовий розгляд та доступ до правосуддя. Відсутність підтримки або публічна дискредитація (груп) адвокатів може сприяти створенню ворожого до них середовища.

Ці та інші питання стали підґрунтям для проведення дослідження щодо доцільності нового, обов'язкового або необов'язкового, європейського правового інструменту про професію адвоката, підготовленому Європейським комітетом з правового співробітництва (CDCJ) у 2020 році [6].

Усі ці фактори сприяли створенню структурованого правового захисту, який гарантує, що адвокати можуть виконувати свої професійні обов'язки та діяльність, без страху втручання, залякування або заподіяння шкоди, а саме прийняттю 12 березня 2025 року Комітетом Міністрів Ради Європи першої в світі Конвенції про захист професії адвоката. Конвенція стала відкритою до підписання та ратифікації з 13 травня 2025 року [7].

Над текстом Конвенції та пояснювальним звітом до неї протягом трьох років працював Комітет Експертів з питань захисту адвокатів (CJ-AV), який був створений Комітетом Міністрів Ради Європи у січні 2022 року. Комітет складався з 15 представників найвищого можливого рангу (суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, дослідників або інших висококваліфікованих фахівців), які володіють глибокими знаннями законодавства, політики та практики у своїх країнах, що стосуються здійснення професійної діяльності адвокатів, а також зростаючих викликів для її вільного, безпечного та незалежного здійснення [8].

Конвенція була підготовлена з урахуванням великого розмаїття правових систем і способів організації адвокатської діяльності в державах-членах Ради Європи. Звичайно, існують правила, що регулюють професію, які є специфічними для кожної країни і часто залежать від правової культури та історії. Ця різноманітність відображає багату правову спадщину держав-членів та її постійну еволюцію.

Після проведення детального аналізу положень Конвенції, однозначно є зрозумілою її мета — забезпечення верховенства права та захисту основних прав і свобод людини, адже лише ефективно захищений адвокат може вільно і безпечно здійснювати свою діяльність в інтересах своїх клієнтів.

Забезпечення гарантій адвокатської діяльності та захист прав адвокатів завжди були пріоритетними завданнями в діяльності Національної асоціації адвокатів України. Відповідний обов'язок єдиної професійної асоціації адвокатів України встановлено пунктом 2 частини 2 статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [9]. Саме тому Національна асоціація адвокатів України веде активну співпрацю з усіма відповідними міністерствами та Парламентом з метою ефективної координації дій, які дозволять Україні якнайшвидше підписати та ратифікувати Конвенцію про захист професії адвоката, що підтверджується численними публікаціями на сайті асоціації.

У серпні 2025 року Національна асоціація адвокатів України підготувала та оприлюднила порівняльну таблицю, що демонструє стан відповідності українського законодавства положенням Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката [10]. У результаті аналі-

зу в Національній асоціації адвокатів України дійшли висновку, що чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» повністю узгоджується з положеннями Конвенції. Жодних суперечностей виявлено не було. Більшість її норм уже реалізовані в українському законодавстві. Разом із тим у таблиці наводяться пропозиції щодо доповнень до Кримінального процесуального кодексу України (КПК), Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК), Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), законів «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про судоустрій та статус суддів», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про національну поліцію», які можуть посилити гарантії незалежності адвокатури та відповідність національної системи міжнародним стандартам.

За результатами вказаного аналізу серед основних змін, які потрібно внести до законодавства України, варто зазначити наступні: поширення гарантій, які надаються ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на помічника адвоката, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, на особу, стосовно якої припинено чи зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, на особу, якій було неправомірно відмовлено у видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а також на особу, яка визнана міжнародним судом або трибуналом, або органом, створеним міжнародною організацією, компетентною діяти у провадженні, що розглядається ним, при наданні консультацій або здійсненні дій у такому провадженні; доповнення статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» частиною 7 положеннями про гарантії захисту від будь-якого втручання і перешкод, а також захист життя, здоров'я, честі та гідності осіб, які перебувають у трудових відносинах з Національною асоціацією адвокатів України або з органами адвокатського самоврядування чи залучені для надання допомоги Національній асоціації адвокатів України або органам адвокатського самоврядування, у випадках, коли це безпосередньо пов'язано зі здійсненням Національною асоціацією адвокатів України чи органами адвокатського самоврядування професійної діяльності; доповнення статті 3 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» положенням про обов'язок держави забезпечувати своєчасне та ефективне проведення консультацій з адвокатурою щодо пропозицій стосовно будь-яких змін у законодавстві, процесуальних та адміністративних правилах, які безпосередньо впливають на професійну діяльність адвокатури та регулювання професії; доповнення ЦПК та КАСУ положенням щодо неможливості застосування до адвока-

та заходів процесуального примусу в разі добросовісного виконання ним своїх професійних обов'язків; доповнення переліку речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю, визначених ст. 162 КПК пунктом, що до таких речей і документів належить також адвокатська таємниця; доповнення статті 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» положенням про те, що держава зобов'язана забезпечувати право адвокатури сприяти забезпеченню верховенства права та його дотриманню, брати участь у публічному обговоренні змісту, тлумачення та застосування чинних і запропонованих правових норм, судових рішень, здійснення правосуддя та доступу до нього, заохочення та захисту прав людини, а також вносити пропозиції щодо реформ з цих питань; доповнення Глави 37 КПК «Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб» статтею 482–3 про особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання, обрання запобіжного заходу, проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій стосовно адвоката; доповнення частини 3 статті 233 КПК «Проникнення до житла чи іншого володіння особи» положенням про те, що проникнення до житла чи іншого володіння адвоката чи адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання з будь-якою метою можливе лише за добровільною згодою адвоката чи керівника адвокатського бюро чи керівника адвокатського об'єднання або на підставі ухвали слідчого судді; доповнення статті 25 Закону України «Про національну поліцію» положенням про те, що поліція зобов'язана без невинуватності затримки письмово інформувати раду адвокатів відповідного регіону про відомі їй випадки нападів на адвокатів або їх вбивств, якщо є підстави вважати, що це сталося у зв'язку з їх професійною діяльністю, і ці випадки не були оприлюднені іншим чином, а адвокати не в змозі повідомити про це відповідні ради адвокатів регіону самостійно; доповнення КПК, ЦПК, КАСУ, Закону України «Про судоустрій та статус суддів» положенням про те, що якщо є підстави вважати, що справа пов'язана з професійною діяльністю адвоката, на судовому розгляді справи в закритому судовому засіданні можуть бути присутні представники Національної асоціації адвокатів України. Також пропонується ввести в законодавство України поняття «потенційний клієнт», яке застосовуватиметься до фізичної або юридичної особи, держави, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, які звернулися до адвоката чи адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання за захистом, представництвом або наданням інших видів правничої допомоги [10].

Як ми бачимо, законодавство України містить доволі дієві механізми захисту професії адвоката. Імплементация положень Конвенції та незначні зміни до діючих законів створять сприятливіші умови для

незалежної роботи адвокатів, що підвищить рівень їхньої професійної діяльності.

Адвокати матимуть можливість вільно захищати своїх клієнтів, навіть у складних або політично чутливих справах, і не бути ідентифіковані зі своїми клієнтами. Конвенція гарантує, що адвокати, які ведуть такі справи, не будуть переслідуватися за свою діяльність. Громадяни зможуть бути впевнені, що матимуть доступ до незалежних адвокатів, які не бояться тиску з боку держави чи інших впливових осіб. Це сприятиме зміцненню довіри громадян до судової системи, адже вони знатимуть, що їхні права можуть бути захищені без тиску на адвокатів.

За результатами порівняльного дослідження зроблено висновок, що Конвенція сприятиме зміцненню України як правової держави, що в довгостроковій перспективі змінить ставлення громадян до адвокатів як надійних захисників їхніх прав, а до судової системи — як до незалежного інструменту справедливості.

Список використаної літератури

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 5, 1950), including its Protocols, as interpreted in the case law of the European Court of Human Rights. URL: <https://rm.coe.int/1680063765>
2. Basic Principles on the Role of Lawyers, adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (Havana, Cuba, 27 August — 7 September 1990). URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers>
3. Independence and Impartiality of the Judiciary, Jurors and Assessors, and the Independence of Lawyers: Resolution 44/9, adopted by the Human Rights Council on 16 July 2020. United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3876533?v=pdf>
4. Recommendation Rec(2000)21 of the Committee of Ministers to Member States on the Freedom of Exercise of the Profession of Lawyer. Council of Europe. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/10/CoE-rec200021-freedom-exercise-profession-lawyer.pdf>
5. Recommendation 2121 (2018) — «The Case for Drafting a European Convention on the Profession of Lawyer». Parliamentary Assembly of the Council of Europe. URL: <https://pace.coe.int/en/files/24466/html>
6. Study on the Feasibility of a New, Binding or Non-Binding, European Legal Instrument on the Profession of Lawyer: Possible Added-Value and Effectiveness. European Committee on Legal Co-operation (CDCJ), 2020. URL: <https://rm.coe.int/eng-examen-de-faisabilite-d-un-instrument-juridique-europeen-couv-texte/1680a22790>
7. Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer (CETS No. 226). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=226>

8. Committee of Experts on the Protection of Lawyers (CJ-AV). Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/committee-of-experts-on-the-protection-of-lawyers-cj-av>
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
10. Закон про адвокатуру і Конвенція РЕ: у НААУ оцінили відповідність (порівняльна таблиця). *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/10656-zakon-pro-advokaturu-i-konvenciya-re-u-naau-ocinili-vidpovidnist-porivnyal-na-tablicya.html>

Вісру В.

адвокат, член ліцензійної комісії адвокатури
Республіка Молдова

**СТРАЙК АДВОКАТІВ У МОЛДОВІ
ПРОТИ ЛИПНЕВИХ ПОПРАВОК 2025 РОКУ**

У липні 2025 року парламент Республіки Молдова схвалив суперечливі поправки до Закону про адвокатуру, які без консультацій змінили принципи самоврядування адвокатської професії. Адвокатська спільнота рішуче виступила проти цих змін — Спілка адвокатів Молдови (UAM) організувала загальний страйк, безпрецедентний для країни, вимагаючи збереження незалежності професії. Стаття аналізує контекст і зміст липневих поправок 2025 року, позицію адвокатури, хронологію протесту та страйку, юридичну оцінку ситуації, реакцію влади й суспільства, а також результати протистояння.

Незалежність адвокатури є ключовою передумовою верховенства права та гарантією права клієнтів на справедливий захист. Як наголошує Національна спілка адвокатів Румунії, адвокатська професія — це «основний стовп правової держави, автономія якої не підлягає переговорам чи підпорядкуванню політичним інтересам». Втручання у самоврядування адвокатури без належних обґрунтувань і консультацій підриває довіру до правосуддя та може порушувати європейські стандарти незалежності правничої професії. Ситуація, що склалася в Республіці Молдова в липні 2025 року, стала випробуванням для принципів незалежності адвокатури: вперше адвокати країни вдалися до загальнонаціонального страйку на захист своїх професійних прав і гарантій. Ця тема важлива як для збереження самоврядування адвокатури, так і для забезпечення ефективного доступу громадян до правосуддя, особливо в контексті зусиль Молдови щодо зміцнення верховенства права та євроінтеграції.

Секція 5
ЗАРУБІЖНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Бірюкова А. М.

Конвенція про захист професії адвоката: європейський
стандарт гарантій адвокатської діяльності 533

Гвоздій В. А.

Захист професії адвоката: міжнародні стандарти та досвід
України 535

Вієру В.

Страйк адвокатів у Молдові проти липневих поправок
2025 року 541

Piot M.-P.

Lawyers' professional secrecy 554

Безега Т. М.

Впровадження електронної системи голосування та технологій
штучного інтелекту органами адвокатського самоврядування
в ряді країн світу 556

Кісліцина І. О.

Адвокатська етика та дисциплінарна відповідальність в Італії ... 559

Осинчук А. В.

Гарантії адвокатської діяльності у практиці Європейського
суду з прав людини 563

Мозгальов В. Ю.

Зарубіжний досвід забезпечення та реалізації прав адвокатів
у сфері обігу цивільної зброї 565

Nesterchuk I.

Free Legal Aid in Ukraine and the United States: a Comparative
Analysis 570

Kravchenko O.

General Characteristics of the Code of Conduct for Italian
Lawyers 572

Австісян К. К., Смирнова С. О.

Взаємодія національних органів адвокатського самоврядування
з міжнародними професійними асоціаціями як інструмент
зовнішнього захисту українських адвокатів 574